

2024-02-09

Länsstyrelsen i Östergötlands län
ostergotland@lansstyrelsen.se
registrator@raa.se

YTTRANDE

Yttrande över handlingar och uppgifter i ärende rörande överklagandet av Mjölby kommuns beslut 20230330 BRN 2021-550 (ert diarienummer D 9979-2023).

Svenska Byggnadsvårdsföreningen, nedan SBF, har beretts möjlighet att yttra sig över det som tillförts ärendet av Mjölby kommun.

SBF hävdar fortfarande att fönster och dörrar inte uppfyller de högt ställda kraven på anpassning och att angivna skäl för fönster- och dörrbyte inte är överordnade kraven på ett anpassat utförande.

SBF vill också påminna och att underlåtenhet att underhålla byggnader i enlighet med PBL 8:14 inte frångår fastighetsägaren ansvar för det kulturhistoriska värdet.

Handlingarna som Mjölby kommun har tillfört ärendet ger inte SBF anledning att ändra uppfattning i ärendet.

I energideklarationen lämnas förslag på flera andra typer av energibesparande åtgärder än just fönsterbyte. Vi tolkar även den inbördes ordningen i uppställningen av förslagen som en prioriteringsordning, av vilket följer att isolering av vindsbjälklag bör ske i första hand och nya fönster alternativt komplettering av fönster med ny innerruta kommer i andra hand. Så varför har kommunen inte isolerat vindsbjälklaget och utvärderat effekterna av en sådan åtgärd till att börja med. Och därefter, om ytterligare åtgärder bedöms behövas, kompletterat med ny innerruta som nästa åtgärd, istället för att satsa på den irreversibla och drastiska åtgärden fönsterbyte som första alternativ?

Då det av energideklarationen framgår att det saknas undermätare så framgår det inte heller vilken byggnad som har vilken förbrukning, och underlaget måste därför betraktas som missvisande. Mot bakgrund av det menar vi att Mjölby kommun inte har kunnat göra en adekvat beräkning av energivinsten med de nya fönstren.

SBF kan konstatera att de bifogade uppmättningsritningarna på befintliga fönster och dörrar gör det ännu tydligare att de nya fönstren och dörrarna avviker kraftigt, både från de befintliga, men också från provmontaget.

Trots att överklagan i huvudsak handlar om ifall de nya fönstren är tillräckligt anpassade, vill SBF ändå ta tillfället i akt och bemöta Mjölby kommuns komplettering och yttrande daterat 2023-09-01

Under rubriken *Beskrivning av fönsterproblematiken på Veta skola* påstår Mjölby kommun i första stycket att de kulturhistoriska fönstren utgör en stor riskfaktor för arbetsmiljö, hälsa och säkerhet. Kommunen avser då skolans äldre fönster, varav flertalet sattes in för över 100 år sedan och har fungerat utmärkt sedan dess. De problem man anger med arbetsmiljö, hälsa och säkerhet anser vi har med kommunens bristande underhåll att göra, såsom avsaknad av tätningslister och ojusterade låsningsbeslag mm. Kommunen får gärna redovisa statistik över de tillbud angående arbetsmiljö, hälsa och säkerhet som har inträffat under senaste 100 årens användning, och som inte har med bristande underhåll att göra.

I andra stycket skriver Mjölby kommun att byggnadens fönster är utformade 1+1. Med det menar man att fönstren är okopplade. Påståendet kan lätt misstolkas som om alla fönster skulle vara okopplade. I själva verket är fönstren på bottenvåningen i huvudsak okopplade och fönstren på ovanvåningen i huvudsak kopplade. Kommunen menar att för att dessa fönster (de okopplade) ska fungera optimalt i vårt skandinaviska klimat krävs kontinuerliga insatser höst och vår. Historiskt sett är dessa fönster avsedda just för klimat som det skandinaviska och avståndet mellan de okopplade bågarna är optimerat för att luften ska ge bästa möjliga isolering. Det förutsätter förstås, som kommunen mycket riktigt hävdar, att luftflödet kring innerbågen förhindras. Förr i tiden skedde det oftast med fönsterremсор som klistrades över springorna mellan båge och karm, idag kan man använda tätningslister. Bristen på tätningslister, som en del av underhållet, är också något som har påtalats flera gånger i ärendet. Är det så att rummen behöver vädras som kommunen skriver att de gör, så bör man i första hand se över ventilationen. Kommunen skriver också att hanteringen av fönstren är svåradministrerad, kräver särskilt intresse och kunskap om kulturhistoriskt förfarande. På vilket sätt är hanteringen svåradministrerad? Hanteringen av fönstren kräver inte heller mer av särskilt intresse än hanteringen av andra delar av skolverksamheten. Nog kan man väl klistra klistrerremсор och rulla ihop en tidning utan att ha det som specialintresse? Kunskap om äldre tiders boendemiljöer ingår i grundskolans kursplan och hanteringen av fönstren är ett utmärkt sätt att levandegöra kulturarvet.

I tredje stycket hävdar Mjölby kommun att skolans fönster och dörrar är i stort behov av underhåll, kittning och målning och att de uppvisar en varierad skadebild, trasiga rutor, rötangrepp i botten- och sidostycken, sprickbildning i ramstycken på vissa av dörrarna. Detta framkom i PM STATUSBEDÖMNING 2021-05-17 utförd av en besiktningsman på Byggstatik, ett företag som verkar som konsulter inom byggbranschen. Vi ifrågasätter rimligheten i att en sådan besiktning inte görs av en professionell fönsterhantverkare med djupare kunskaper än vad man rimligtvis kan begära av en besiktningsman inom byggbranschen, sannolikt en entreprenadbesiktningsman dessutom. (Se bilaga 1).

SBF vill hävda att fönster och dörrar är i behov av sedvanligt underhåll. Vi har konstaterat något mindre rötangrepp på något enstaka fönster, men det är verkligen försumbart. Eventuell sprickbildning kan ha med bristande underhåll att göra men behöver inte ha det. I vilket fall är det ingenting som man behöver låta sig skrämmas av. Trä är ett levande material och sprickor förekommer så gott som alltid på träfönster som inte är helt nytillverkade. Mindre sprickor självläker oftast med halvöljning. Kvarstår sprickorna efter halvöljning eller om sprickorna är lite större åtgärdas de enklast genom att efter halvöljning fyllas med linoljekitt. Sprickbildning är ingenting som påverkar fönstrens funktion och om sprickorna återfinns på innerbågen eller på ytterbågens insida är de i princip betydelselösa. Om de återfinns på ytterbågens utsida bör de behandlas som ovan eller i nödfall bara fyllas med färg för att förhindra vatteninträning. Se bilaga 2.

Under rubriken ***Varsamhet vid ändring och förvanskningsförbud*** tar kommunen upp de två nya fönster vilka monterades som ett provmontage för att säkerställa att utformningen skulle efterlikna de ursprungliga fönstren och respektera byggnadens karaktärsdrag - hur kommer det sig då att de nya fönstren enligt den bifogade offerten från Odenfönster inte motsvarar provmontaget? Varför redovisar inte Mjölby kommun vilka ändringar som har gjorts? Som att tvärposterna i själva verket består av glasdelande spröjs och att två bågar därigenom har förvandlats till en? Och varför redovisar kommunen inte detaljerade måttsatta konstruktionsritningar på de nya fönstren, med profilering mm, så att en verklig jämförelse mellan nya och gamla fönster kan göras, och de nya fönstrens anpassning kan bedömas?

I fjärde stycket uppges att sakkunnig kulturvärden besökte byggnaden 2021-06-30 och bedömde de nya fönstren som väl anpassade till byggnadens formspråk. Men de fönster som bedömdes är ju inte likadana som de fönster som offerten från Odenfönster avser, så hur kan bedömningen ens vara relevant? Sakkunnig kulturvärden ansåg även att dörrarna var tillräckligt anpassade trots att ritning på dörrarna inte var framtagna vid tillfället, än mindre fanns det något provmontage att ta ställning till. Antikvarien har således inte haft att ta ställning till de föreslagna fönstren, de som av kommunen beviljats lov, utan vederbörande har haft provfönstret, som avviker mot den fönsterkonstruktion som omfattas av beslutet om bygglov, att tillgå för sin bedömning; vi ser oss därför tvungna att starkt ifrågasätta bedömningen.

Under rubriken ***Generella kommentarer på SBF skrivelse*** hävdar kommunen att SBF bara ser till en del av värdebilden, den materialtekniska aspekten, och hävdar att vi glömmer att den pågående markanvändningen ”skola” utgör en viktig del av byggnadens karaktärsdrag och kulturhistoriska värdebild. Vad får kommunen att tro att vi skulle glömma bort det viktiga kontinuitetsvärdet? Vi kände bara inte till att det tydligen också var hotat.

Sammanfattning:

SBF vill återigen påtala att den förda diskussionen om fönsterbyte inte alls berör skälen till bytet, utan huruvida de föreslagna fönstren uppfyller de högt ställda kraven.

SBF vill även trycka särskilt på autenticitetsvärdet och byggnadens extra känslighet för förvanskning, då den inte utgör en del av ett homogent bebyggelsesammanhang, utan utgör en unik karaktärsbyggnad.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan.

Tomas Nyström
Ordförande

Anna Wätz
Länsombud

Bilagor:

Bilaga 1: De av kommunen utdömda fönstren

Bilaga 2: Rapport - fönsterbyte Veta skola.

